

HATIRALARDA OSMANİYE’NİN KURTULUŞ MÜCADELESİ*

STRUGGLE FOR LIBERATION OF OSMANİYE IN MEMORIES

Murat KÜTÜKÇÜ**

Makale Bilgisi

Başvuru: 01.02.2022

Kabul: 19.02.2022

Article Info

Received: Feb,01, 2022

Accepted: Feb, 19, 2022

Öz

Osmaniye (Cebel-i Bereket), Adana Vilayetine bağlı dört sancaktan biri olarak 1881`de kaza, 1924`de ise il merkezi olmuşsa da 1933`te tekrar kaza merkezi olarak Adana`ya bağlanmıştır. Ermeniler, Mondros Ateşkes Anlaşması`nı takiben, özellikle Fransa`nın desteğini arkasına alarak Osmaniye bölgesine gelmişler ve silahlanarak bölgede yaşayan Türkler ve Müslümanlara zulüm ve işkence yapmaya başlamışlardır. İngilizlerle yapılan Suriye İttifaknamesi gereği Çukurova`yı işgal maksadıyla İskenderun`dan 5 Ekim 1920`de karaya çıkan Fransız Kuvvetleri, 10 Ekim`den itibaren şiddetli taarruzlar başlatmışlar, Topçular, Kovanbaşı ve Araplı`daki Türk kuvvetlerinin kahramanca direnişleri sonucu geri çekilmek zorunda kalmışlar ancak bir ay kadar süren şiddetli muharebeler neticesinde 9-10 Kasım günü Milli Kuvvetler direnişinin kırılmasıyla Osmaniye`ye girmişlerdir. İşgalin ardından Osmaniye`de ise halk “Palalı Süleyman, Gavur Ali, Divlimoğlu Hacı Efendi, Alibekiroğlu Dede Efendi ve Rahime Hatun” isimleriyle bilinen çete örgütlenmesine gitmiş ve işgale karşı büyük bir mücadele başlatmıştır. 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Anlaşmasının ardından Fransa Çukurova`daki işgal güçlerini geri çekmeye başlamış, 3 Ocak 1922`de Mersin, 5 Ocak`ta Adana ve 7 Ocak`ta Osmaniye`yi boşaltmıştır. Böylelikle Osmaniye yaklaşık üç yıl süre ile yoksun kaldığı hürriyetine yeniden kavuşmuştur. Çalışmanın amacı, milli mücadelemizin önemli cephelerinden biri olan Güney Cephesinde Osmaniye vilayetinin işgale karşı vermiş olduğu mücadeleyi, başta bölgeye “Hafız” takma adıyla görevlendirilen Yüzbaşı Osman (Tufan Paşa) olmak üzere, dönemin Adana Plevne İlkokul Öğretmeni Vicdan Kararımak, bölgenin direniş çete liderleri Alibekiroğlu Dede Efendi, Çalık Mustafa, Gavur Ali gibi dönemin tanıkların hatıralarıyla analiz etmektir.

* Çalışma 05-07 Ocak 2022`de düzenlenen “Osmaniye ve Çevresinin İşgalden Kurtuluşunun 100.Yılı” adlı uluslararası sempozyumda bildiri olarak sunulmuş ve basılmamıştır.

** Dr., Çağ Üniversitesi, muratkutukcu@cag.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4311-8036, Mersin, Türkiye.

Anahtar Kelimeler: *Osmaniye, İşgal, Milli Mücadele, Kurtuluş, Hatıralar*

Abstract

Although Osmaniye (Cebel-i Bereket) became a district in 1881 and a provincial center in 1924 as one of the four sanjaks of Adana Province, it was again connected to Adana as a district center in 1933. Following the Armistice of Mudros, the Armenians, especially with the support of France, came to the Osmaniye region with the agreement, and began to oppress and torture the Turks and Muslims living in the region by taking up arms. The French Forces, which landed from Iskenderun on October 5, 1920, in order to occupy Çukurova in accordance with the name of the Syrian Alliance with the British, had to withdraw as a result of the heroic resistance of the Turkish forces in Topçular, Kovanbaşı and Araplı the fierce attacks they started from October 10. As a result of the fierce battles that lasted for months, they entered Osmaniye on 9-10 November after the resistance of the National Forces was broken. After the occupation, the people in Osmaniye went to the gang organization known as "Palalı Süleyman, Gavur Ali, Divlimoğlu Hacı Efendi, Alibekiroğlu Dede Efendi, and Rahime Hatun" and started a great struggle against the occupation. After the agreement, France started to withdraw the occupation forces in Çukurova, Mersin on 3 January 1922, Adana on 5 January and Osmaniye on 7 January. Thus, Osmaniye regained the freedom it had been deprived of for about three years. The aim of the study is to examine the struggle of Osmaniye province against the occupation on the Southern Front, which is one of the important fronts of our national struggle, especially Captain Osman (Tufan Pasha), who was assigned to the region with the nickname "Hafız", Adana Plevne Primary School Teacher Vicdan Kararmak, the resistance gang leaders of the region Alibekiroğlu Dede Efendi, Çalık Mustafa, Gavur Ali is to analyze with the memories of the witnesses of the period.

Keywords: *Osmaniye, Occupation, National Struggle, Liberation, Memories*

Giriş

Türklerin Malazgirt Zaferi (1071)'nden sonra Anadolu'ya göç eden Ulaşlılar Aşireti Torosların güneyine doğru inerek günümüz Osmaniye bölgesinin bulunduğu "Harz Mevkiini" yurt edinmişler, Osmaniye'nin ilk kuruluş adımını atmışlardır.¹ Ancak Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla bölge 1250 yılında Memluklerin hâkimiyetine girmiş, Yavuz Sultan Selim'in 1517'de fethine kadar Memluk hâkimiyetinde kalmıştır. Bu hâkimiyet 1517'den itibaren de I. Dünya Savaşı sonuna kadar da sürmüştür.

Osmaniye konum olarak doğu-batı ticaret yollarının kesişme noktası üzerinde yer almasıyla önemli bir mevkide yer almış, Türkler tarafından yurt edilmesiyle "köy" olarak Osmaniye adını almıştır. Osmaniye (Cebel-i Bereket), Adana Vilayetine bağlı dört sancaktan biri olarak 1881'de kaza,

¹ Ali İşlek, "Milli Mücadelede Osmaniye", Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2006, s.6.

1924’de ise il merkezi olmuşsa da 1933’te tekrar kaza merkezi olarak Adana’ya bağlanmıştır.

Osmaniye, jeo-politik konumu nedeniyle 19. yüzyıldan itibaren emperyalist devletlerin dikkatini çekmeye başlamıştı. İngiltere özellikle Hindistan’ı sömürgeleştirmesinden sonra, Hindistan’dan batıya doğru uzanan ticaret yollarının güvenliğini sağlamak amacıyla, kritik noktaları kontrolü altına almak istemiştir. Fransız gazetecilere mülakat veren o dönemin İngiliz Albaylarından biri bu durumu şöyle açıklamıştır: “Doğu, sizin için bir süs, aksesuar olabilir, ancak İngiltere için, bizimle olduğu sürece yaşam kaynağı, bize karşı direndiklerinde ise hayatımızın sonudur”.²

Birinci Dünya Savaşı öncesi ve esnasında müttefikleriyle yaptığı gizli anlaşmalarla İngiltere, savaş sonrası dağılacağına inandığı Osmanlı Devleti’ni parçalama ve kendi nüfuz bölgelerini garanti altına almayı hedeflemiştir. Fransa ve Rusya ile yaptığı Sykes-Picot Anlaşması ile kendisi için hayati önemi olan Hindistan Ticaret Yolu ile yüzyılın başından itibaren yeryüzüne çıkan Musul ve Kerkük petrol yataklarını garanti altına almıştı. Savaş sonunda İngiltere işgal hedeflerine ulaşamamasına rağmen, Mondros Mütarekesi’ne eklediği bir maddeyle anlaşmadan sonra bölgeyi hızla işgale başlamıştır.

Fransa’nın ise bölgeye ilgisi XIV. Lui (1638-1715, 1643-1715 yılları arasında 72 yıl krallık yapmıştır.) döneminden itibaren başlamış, kendisini Lübnanlı Marunilerin hamisi göstererek bölge Katolik nüfusunu himayesi altına aldığı ilan etmiştir. Kapitülasyonların sağladığı imtiyazlarla bölge ilişkilerini geliştiren Fransa, Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa isyanını desteklemiş ve bölgeye ilgisi artmıştır.³

Diğer taraftan Osmanlı Devleti’nin en yüksek dış borcunun bulunduğu ülke Fransa’ydı. Toplam dış borcunun % 60’ı Fransa’dan alınmıştı. Fransa bu durumu işgalin yasal nedeni olarak görüyor, Çukurova bölgesindeki işgali Osmanlı Devleti’nin dış borcunun ödemesi olarak kabul ediyordu. Ayrıca koruyuculuğunu üstlendiği Ermeni nüfusu bu bölgeye yerleştirmiş ve bölgenin ismini Ermenice “Kilikya” olarak belirlemişti. Adana İşgal Komutanlığına atanan Albay Bremound bölgeyi: “Mısır’ın Alp dağlarına sahip hali” olarak tanımlamış, doğal kaynak ve zenginliklerinin Fransa’ya büyük katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Ayrıca Fransa Kilikya adını verdiği Çukurova’yı Suriye’nin doğal bir uzantısı olarak görüyordu.

² Yaşar Akbıyık, *Milli Mücadelede Güney Cephesi (Maraş)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s.10.

³ Kemal Çelik, *Milli Mücadele’de Adana ve Havalisi (1918-1922)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1999, s.10-11.

Kısacası bölgenin önemli stratejik merkezi olan Osmaniye Kazası da Fransa'nın işgal bölge hedeflerinin ilk sırasına oturmuştu.

1. Mondros Mütarekesi Sonrası Çukurova ve Osmaniye'nin İngiliz ve Fransızlar Tarafından İşgali

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile emperyalist devletlerin yıllardır özlemini çektikleri Türkleri Anadolu'dan sürme planları olan "Şark Meselesi" son aşamasına gelmişti. Limni Adası Mondros limanında Rauf Bey'e Amiral Calthorpe, anlaşmanın 16. Maddesinde; "Kilikya'dan maksadım Adana ve havalisi olduğunu, buradaki Osmanlı memurlarının yerlerinde kalabileceklerini, fakat Osmanlı kuvvetlerinin geri çekilmesini istediklerini" açıklamıştı. Amiral Calthorpe, üzerinde tartışılan 24. maddede, altı doğu vilayeti ile Kozan (Sis), Saimbeyli (Haçın), Süleymanlı (Zeytun) ve Ayıntab'ın müttefikler tarafından işgalini Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmek istemişse de Rauf Bey, buna karşılık 7. maddeyi ve Torosların işgalini kabul ederek, Çukurova'yı vermekten kurtardığını düşünmüştür.⁴ Gerçekte ise, 5, 7, 10 ve 16. maddelerle işgalin altyapısı hazırlanmıştı.⁵

Mütarekeyi imzalayan Osmanlı heyeti tarafından mütareke sadece dört yıl süren savaşa konulan son nokta olarak görülmekte, ülkenin hiçbir yerinin işgal edilme ihtimali olmadığı düşünülmekteydi. Özellikle Çukurova'nın işgali söz konusu bile olamazdı. Oysa müttefikler tarafından savaş süresince kendi aralarında yaptıkları anlaşmalar bunun aksini söylüyordu.

Mütareke yürürlüğe girer girmez 1 Kasım 1918'den itibaren İngiliz birlikleri mütareke sınırlarını geçerek Osmanlı topraklarını çeşitli bahanelerle hızla işgale başlanmıştı. İlk hedef Musul'du. İngiliz Birlikleri Komutanı General Marshall, VI. Ordu Komutanı Ali İhsan (Sabis) Paşa'ya ultimatom vererek, Musul'dan derhal çekilmesini istemiş, müteakiben Türk birlikleri 10

⁴ Çelik, a.g.e., s.32.

⁵ Madde 5- Hudutların muhafazası ve iç asayişin devam ettirilmesi için lüzum görülecek askeri kuvvetten maadasının derhal terhisi, askeri kuvvetlerin miktar ve vaziyetleri, İtilaf hükümetleri tarafından, Osmanlı Devleti ile müzakere edildikten sonra kararlaştırılacaktır.

Madde 7- İtilaf devletleri, emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhurunda, herhangi bir Sevküleeyş noktasını işgal hakkını haiz olacaklardır.

Madde 10- Toros Tünellerinin müttefikler tarafından işgali.

Madde 16- Hicaz'da, Asir'de, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'ta bulunan muhafız kıtaat, en yakın İtilaf komutanına teslim olunacaktır. Ve Kilikya'daki kuvvetlerin intizamı muhafaza için gereken miktarından, 5. maddedeki şartlara uyularak verilecek kararlar veçhile geri çekilecektir.

Kasım'da Musul'dan çekilmiş, akabinde Musul 15 Kasım'da İngiliz kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir.

İngiltere, I. Dünya Savaşı sürerken Fransa ile kapılar arkasında gizli olarak imzaladığı Sykes-Picot anlaşmasıyla kendisi için tehdit olarak gördüğü Rusya ile arasına tampon olarak Fransa'yı koymayı tasarlamıştır. Fransa'ya Maraş, Urfa, Antep, Adana ve Mersin coğrafyasını, kendisine ise Musul'dan güneye kadar (Basra Körfezi) olan alanı işgal ve nüfuz bölgesi olarak belirlemiştir. Ancak mütarekenin imzalanmasının ardından anlaşmanın aksine İngiltere, Fransa'ya vermeyi taahhüt ettiği bölgelere asker çıkarmaya başlamıştı. Bu durum Fransa'nın çok sert bir şekilde tepkisini çekmişti. İki devlet arasındaki çekişmeli görüşmeler neticesinde 15 Eylül 1919'da işgal bölgelerinin tam olarak belirlendiği "Suriye İttifaknamesi"nin taraflarca imzalanarak yürürlüğe girmiş, Fransa içinde Ermeni kökenli askerlerin çoğunlukta olduğu kuvvetleriyle Mersin, İskenderun ve Dört Yol istikametlerinden Çukurova'yı işgale başlamıştır.⁶

İskenderun'dan 5 Ekim 1920'de karaya çıkan Fransız Kuvvetleri, 10 Ekim'den itibaren Osmaniye Kazası istikametinde başlattıkları şiddetli taarruzlara rağmen Topçular, Kovanbaşı ve Araplı'daki Türk kuvvetlerinin kahramanca direnişleri sonucu geri çekilmek zorunda kalmışsa da, bir ay kadar süren şiddetli muharebeler neticesinde 9-10 Kasım günü Milli Kuvvetler direnişinin kırılmasıyla Osmaniye'ye girmiştir.

İşgalin ardından, o tarihe kadar Osmaniye ve çevresinde hiçbir Ermeni yerleşimi olmamasına rağmen, çevre illerden 1915'de Suriye'ye tehcir edilmiş Ermeniler hızla Osmaniye, Bahçe ve Haruniye (Düziçi) bölgesine yerleştirilmeye başlanmıştır. Fransızlar tarafından kışkırtılan ve silahlandırılan Ermeniler hiç vakit kaybetmeden bölgede yaşayan Türklere topraklarını terk etmeleri için zulüm ve işkence yapmaya başlamış, işgalin acımasız ve zalim yüzü kendini göstermişti.

Osmaniye bölgesi sorumlusu ve kaymakamı olarak atanan Fransız Yüzbaşı Andre, birliklerinin çoğunu Ermeni kökenli askerlerden teşekkül ederek silahlandırmıştı. Fransız üniformalı Ermeni askerler gözetiminde Ermeni çetelerin Haruniye bölgesinde birçok köyü yakması, halka zulüm etmesi ilgililerce görmemezlikten gelinmişti.⁷

Osmaniye Türkleri ya ata topraklarını Fransız kontrolündeki Ermenilere terk edecekler, ya da birlik olup bu zalimliğe direnerek vatanlarına sahip çıkacaklardı. Türk Millet tarihi boyunca vatani ve yurdunu terk etmeyi asla

⁶ Kemal Çelik, a.g.e., s.110.

⁷ Ali İşlek, a.g.e. s. 38.

düşünmemiş ve onu korumak için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştı. Bölgedeki zalimliklere karşı kendi aralarında Bahçe, Düziçi (Haruniye), Yarpuz ve İslâhiye bölgelerinde Kuvayı Milliye teşkilleri kurmaya başladılar.⁸

2. Osmaniye`de Milli Direniş Örgütleri ve Millî Mücadele Anıları

Kurulan Millî Mücadele teşkilatlarıyla birlikte Fransız işgali ve onunla birlikte Ermeni mezalimine karşı topraklarını, canlarını, mallarını ve namuslarını savunmak için kadın erkek, genç-yaşlı herkes silaha sarılarak amansız bir mücadeleye girişmiştir. Tüm mazlum milletlere örnek olacak mücadeleler esnasında yaşanan olaylar hala bölgede yaşayanların hatıralarında bir gurur kaynağı olarak nesilden nesile aktarılmaktadır.

2.1. Yüzbaşı Tufan (Osman Paşa)

1886 Üsküp Doğumlu Osman Nuri, 1918 yılında İstanbul`dan gizlice ayrılarak Erzurum`da Mustafa Kemal Paşa`nın emrine girmiştir. Mustafa Kemal Paşa`nın emriyle Çukurova Kuvayı Milliye cephesini kurmakla görevlendirilmiş, Seyhan Nehri`nin doğu kısmından Maraş`a kadar uzanan ve Fransızların işgali altındaki bölgede verilen emirler doğrultusunda “Riyaset Refakat Zabiti” ünvanıyla birçok başarıya imza atmış, Mustafa Kemal Paşa`nın yakın mesai arkadaşı ve dostudur. Tufan Paşa o günlere ilişkin anılarını topladığı kitabında Kadirli bölgesi harekâtlarını şöyle aktarmaktadır:

Kadirli`ye hareket:⁹

“Tahminen Mart 1336 (1920) iptidasında (başlarında), genel esaslı hareket burada başlayacaktı. Şimdiye kadar teşkilat ve istihbaratla ve düşmanı şaşırtıcı müteferrik hareketlerle uğraşılmıştı. Kadirli kasabası, arazi durumuna göre doğuya yani Andırın`a doğru savunmaya elverişli dağlar ve bu mevsimde geçilmesi biraz zor olan Keşiş suyu ile kolayca savunulabilirdi. İstihbaratla tespit ettiğimize göre Fransızlar, Andırın`a karşı Kadirli doğusunda tahkimat yapmışlardı. Çerkez çeteleri, Ermeni gönüllüleri ve biraz Fransız Kuvveti vardı. Fransız Teğmen Mösyö Supi, bunların kumandanı idi. Kozan`dan Ceyhan`dan, Osmaniye`den 5-6 saate kuvvet getirmeleri mümkündü. Adana`da tayyareleri vardı. Kadirli`de top olduğu tespit edilememişti. Doğuya doğru savunmaya elverişli olan Kadirli arazisi, bu savunma mevkiinde mukavemet edilirse, kuzey ve güney açıklarında Çokak nahiyesiyle ve Bahçecik istikametlerinden ilerleyecek kuvvetlerle kuşatılması ve savunma mevkiinin gerisinden tehdidi çok kolaydı. Arazi durumuna göre Andırın`da hazırladığımız planda, Andırın kuvvetleriyle merkezden doğruca Kadirli`ye

⁸ Ahmet Cevdet Çamurdan, *Kurtuluş Savaşında Doğu Kilikya Olayları*, Adana, 1969, s.94-95.

⁹ Tufan Osman, *Kilikya Doğu Bölgesinde Milli Hareketler ve Kozan Sancağı ile Mülhakatının Kurtuluş Hatıraları*, Bahar Matbaası, Ankara, 1964, s.79-80.

yüklenip savunma mevzilerini zorlamak için bu kola bizzat komuta ediyordum. Şakir Bozdoğan'ın kumanda ettiği Andırın Kuvvetleri, karakollar hududunu aşarak Çokak nahiyesi üzerinden kuzeyden güneye doğru kuşatıcı bir hareketle ilerleyecek, Kadirli güneyinden Bahçecik köylerinden Bozdoğan aşiretleriyle, Aydınli aşireti Mahmut Ağa ve sair rüesanın (başkanların) kumandasında Kadirli mevzilerini arkadan kuşatacak, geniş bir kavisle açıktan ilerleyecekti. Kolların mesafelerine göre hareket zamanları tespit edildi. Planımız pürüzsüz uygulandı. Fransızlar, cepheden Andırın kuvvetlerinin geldiğini anlayınca savunmaya teşebbüs etmişlerse de henüz direnişleri başlamadan kuzey ve güneyden gelen büyük yürüyüş kollarının kuşatıcı etkisinden kurtulmak için telaşla hatta panik halinde şehri terk ederek Kozan'a firar etmişlerdir. Her üç kolumuzun yürüyüş yoluna ve civarına tesadüf eden köyler halkı, muhtelif cinsten ellerine geçirdikleri harp malzemesini alarak harekâta katıldıklarından, hareket muazzam bir akını andırıyordu. Kadirli halkı, Nuri Çavuş müstesna ihtiyar, genç, çocuk, herkes düşman kaçtıktan sonra, bizi şehrin uzaklarından istikbal ettiler. Davullar, gözyaşları, dualar, nutuklarla karşıladılar. Sevinç, heyecan halini almıştı. Milli müfrezelerimiz en temiz, en necip bir ahlak ve itaatle ordugâhlarına yerleştirildi. İleri karakollar tesis edildi. Şehirde inzibat tertibatı alındı. Gençler, heyecanlı nutuklarla kurtuluşlarını tesit ediyorlardı.”

“Adana'da Gökdereliyan isminde, süpürge sakallı eski komitacı Ermenilerinden vaktiyle Mısırda firari olarak bulunmuş bir ihtiyar Ermeni, Adana'da silahlandığı bütün Ermenilerin başına geçmiş, Kadirli'yi kurtarmak için yürüyüşe başlamış. Kozan'da önemli bir düşman kuvveti, Ceyhan'da Osmaniye'de, Adana'da, Haçin'de, Şar'da, Zeytun'da ve Ermeni köylerinde hatta kendi içimizde henüz hesabı görülmemiş kirli yürekli var, bunlara karşı çabuk hazırlanmak lüzumu karşısında idik. Gökdereliyan'a karşı uzaktan önleyici ve aynı zamanda keşif maksadıyla bir müfrezeyi Adana istikametinde Tumlu kaleye sürdüm. Müfrezenin başında Çokak Nahiye Müdürü Zeki Bey ile Mamuk Ağa bulunuyordu. Atlı idiler, hava sisli, hafif yağmurlu ve yer çamurlu idi. Gelecek haberlere göre Kadirli kuvvetleriyle evvela Çukur Köprü'den sonra da Kadirli sınırında Savrun nehri gerisinden savunmayı planladık. Daha ileri gitmek Kadirli'yi Ceyhan istikametine doğru açık bırakmak demektir. Gece yarısından sonra bir şaya sızdı. Müfrezemiz, düşmanı perişan etmiş, esir ve ganimet almış. Bu haber nereden gelmişti, belki de aslı yoktu. Bir iki saat sonra kaldırımlardan ateş çıkaran bir atlı haber getirdi, böyle akşam üzeri atlılar genellikle kötü haber getirilerdi, içim sızladı. Sezdirmedim. Fakat gelen haber müjdeli idi. Bizim küçük müfreme Gökdereliyan kuvvetlerini perişan etmişti. Müfreme Tumlu Kale civarında, karanlık ve çamurda, müfreme ileri giderken etrafında Ermenice konuşan ve

sızlanan bir kalabalık görmüşler. Gökdereliyan kuvvetleri, yaya, yorgun, çamura saplanmışlar. Çoğu zanaatkâr, berber ve sair yürüyüşe alışmamış çocuklar, çamurdan çıkamamışlar. Müfreze üzerlerine saldırmak ve perişan etmek en kolay hareket olmuştu. Gökdereliyan atı üzerinde, elinde kılıç olduğu halde, mahiyeti efradına vurarak küfrediyormuş. Ne yapsa yüzlerini çevirmeye muvaffak olamamış. Bizim müfrezemiz 30 atlıyı geçmiyordu. Karanlık, yağmur ve çamurda kendilerine düşen vazifeyi çok mükemmel yapmışlardı.”¹⁰

2.2. Divlimoğlu Hacı Efendi

Mustafa Kemal'in Yemen Cephesinden arkadaşı olan Divlimoğlu Hacı Efendi, Yemen'de savaşırken gözünden yaralanmış, savaş sonunda da evine dönmüştü. Başlangıçta Derviş Paşa tarafından uygulanan iskân politikası nedeniyle önce Cebel'e, sonra Erzincan ve en sonunda da Osmaniye'ye taşınarak nahiye doktoru Ahmet Alkan'dan bir konak satın alıp yerleşmişti. Atatürk'ü de konuk ettiği bu konak daha sonra harap olmuş ve yıkılmıştı.¹¹

Yalçın Özer ve Mehmet Kuş'un Ali İşlek'e aktardıkları Hacı Efendi hakkındaki anılarına göre:

Divlimoğlu Hacı Efendi Osmaniye'de Fransızlara karşı direniş teşkilatını organize ederek örgütleyen ve Mahmure baskınına planlayan, uygulayan en önemli şahsiyetlerden biridir.¹² Mamure İstasyonu, Hicaz demiryolunun Osmaniye'den geçen hattı üzerinde bulunmaktadır. Bu istasyon aynı zamanda Osmaniye'de bulunan Fransız kuvvetleri tarafından karargâh olarak kullanılmaktadır. Güney Cephesi komutanı Selahattin Adil Paşa tarafından Üsteğmen Saim Bey önce Kadirli Merkez Komutanlığına ve sonra da Ceyhan Grup komutanlığına atanmıştı. Saim Bey Kozan Merkez Komutanı Recep (Dalkır) Bey'e gönderdiği telgrafta: “İnşallah Osmaniye topraklarından gavuru kovan ilk mühim amil biz olacağız. Şehirlerde mühim noktalarda güzel Türk bayrağını çeken ve nihayete kadar yaşatan yine biz olacağız...” demişti. İstasyonu ele geçirme emrini alan Saim Bey, Hacı Efendi ve diğer kahramanlar Kesmeburun Köyü civarına yerleşerek istasyonu gözlem altına almışlardı. İstasyonda yaklaşık bir tabura yakın Ermeni, Arap ve Fransızlardan oluşan bir birlik vardı. İstasyona yaklaşık 800 metre mesafede Domuzlubağ'daki Milli Kuvvetlerin hareketliliği Fransızlar tarafından fark edilir edilmez makineli ve otomatik tüfeklerle ateşle mukavemet gösterilmeye başlanmıştır. Bir ara Saim Beyin istasyon içindeki Cezayirli askerlere yüksek sesle bağırarak; “Ene müslim, ente müslim: Ben Müslümanım, sen de

¹⁰ Osman Tufan, a.g.e., s. 82-84.

¹¹ Ali İşlek, a.g.e., s.69.

¹² Ali İşlek, a.g.e.,s.69.

Müslümansın!” diye seslenişi karşılık bulmuş ancak kucağına atılan bir el bombası ile ağır yaralanmıştı. Daha sonra şehit düşen Saim Bey Kozan’da toprağa verildikten sonra, Haçın (Saimbeyli) alındığında halkın Saim Bey için gözyaşları kurtuluş sevincine karışmıştı.¹³

Ayrıca Mustafa Kemal Paşa zaferden sonra Osmaniye’ye ikinci ziyaretinde (16 Mart 1925) önce her yanı halı ve kilimlerle süslenmiş gösterişli konağı ziyaret eder. Sonra da namını ve kahramanlığını duyduğu Divlimoğlu’nu görmeye geleceğini iletir. Divlimoğlu hemen birkaç adamını ormana göndererek bolca köknar dalları kestirip, konağın girişine serdirir. Mustafa Kemal Divlimoğlu konağına geldiğinde köknar dallarını görünce: “Yahu Hacı senden evvel bir eve vardık, yollarımıza bile halı kilim serdiler. Sende dağda yeşillik koymamış evine halı diye sermişsin...” demesi ardından Divlimoğlu: “Paşam ben Osmaniye’de Fransızlarla iş tutmadım ki bolca halım kilimim olsun, tüm mal varlığımı çeteler, kurtuluş için harcadım” cevabını verir. Ayrıca Divlimoğlu’nun, Kazım Karabekir Paşa ve Fevzi (Çakmak) Paşa ile de yakın dostlukları vardır.¹⁴ Divlimoğlu Hacı Efendi Mustafa Kemal Atatürk’ten beş ay önce Haziran 1938’de vefat etmiş, Osmaniye merkez Karacalar mezarlığına defnedilmiştir.

2.3. Onbaşı Rahime Hanım (Çeteci)

Rahime Hanım, 1890’da Kayalı (Raziyeler) köyünde dünyaya gelmiş, çok hareketli, atik ve cesur bir Türk kadınıydı. Üç evlilik yapmış, ancak aradığı mutluluğu hiçbirinde bulamamıştı. Koyu tenli, siyah saçlı, ela gözlü, güleç yüzlü, sert bakışlı, başında sırmalı poşu sarılı, sırtında Maraş abası ve göğsünde sürekli fişeklik bulunurdu. Hareketli olmasından dolayı tanıyanlar ona “Tayyar Rahime” derlerdi.

“Fransız işgalinden sonra direniş örgütleri ve çeteler adam toplamaya başladığında Rahime Hanım kendisini Hüseyin Ağa çetesine çeteci olarak yazdırmıştı. Yapılan tüm çatışmalarda erkek arkadaşlarıyla birlikte önde ve aktif görevler aldığı için kısa zamanda kendisine onbaşı rütbesi verilmişti. O günden sonra Rahime Onbaşı olarak tanınmaya başlamıştı. Tarihler 5 Aralık 1920’yi gösterdiğinde düşman karargâh olarak kullandığı Hacı Ökkeş Ağa’nın evine çete olarak bir baskın düzenlenecekti. Onbaşı Rahime Hanım da bu baskında yer almıştı. Ancak baskın beklenildiği gibi başarıya ulaşmamış, düşmanın ateşle baskısı çetecilerin mevzilerinde başlarını bile kaldırmamalarına neden olmuştu. Bu durum Rahime Onbaşını rahatsız ediyordu. Bir ara ayağa fırladı: “Ben kadın olduğum halde düşmandan

¹³ Recep Dalkır, *Yiğitlik Günleri*, TT Postası Matbaası, İstanbul, 1961, s.165.

¹⁴ Ali İşlek, a.g.e., s.69.

korkmuyorum; siz erkek olduğunuz halde düşmandan niçin çekiniyorsunuz...” diye haykırdı. Haykırışın ardından cesarete gelen çete süratle düşmana saldırmaya başladı. Ancak Rahime Onbaşı vurulmuştu. Ölmeden önce son sözleri “Arkadaşlar, sakın cesedimi düşman elinde koymayın...” olmuştu. Mezarının başında şu dörtlük dikkati çeker “Yarınların sahibi ey gençlik iyi tanı / Ebedi sükûnetle bu mezarda yatana / Hak için bayrak için canımı feda edip / Sana armağan etti bu mukaddes vatani”.¹⁵

2.4. Gâvur Ali

Osmaniye’de Fransızlara karşı başlatılan direnişin simge isimlerinden biri olan Gâvur Ali, “gâvur” lakabını gündüz Fransız jandarması, gece çeteci olma özelliğinden almıştı. Babası Hacılağa’da 93 harbine katılmış eski bir Osmanlı zabiti idi. Kardeşlerinden Ahmet Kılıç, Fransızların meydanda bulunan büyük camiyi yakması sonucu camiyi söndürmeye çalışırken şehit olmuştu. Ali İşlek’in mülakat yaptığı Mahmut Avdan, Gâvur Ali’nin ölümü hakkında şu bilgileri vermiştir:¹⁶ Gâvur Ali, Fransızlar tarafından tespit edildikten sonra firar etmiş, sonradan düştüğü pusuda teslim olmak zorunda kalmış. Uzun süren zindan hayatı sonunda Fransız Ordusunda Türk kökenli subay olan Binbaşı Sıtkı Bey’in desteğiyle serbest kalmasına rağmen üç ay sonra vefat etmiştir.¹⁷

2.5. Alibekiroğlu Dede Efendi

Osmaniye’nin en saygın isimlerinden biri olan ve Millî Mücadele döneminde çete reisliği yapmış olan Alibekiroğlu Dede Efendi hakkında torununun oğlu Hasan Sakin ile yapılan mülakatta şunlar ifade edilmiştir:

“Fransız Komutan Gouvarnaur Andre, çetelerin en şiddetli faaliyetleri olduğu dönemde, çeteleri ortadan kaldırmak için harekete geçer. Kendisine muhbir olarak Osmaniye yerlilerinden bir Ermeni’yi yanına alır. Ermeni muhbir, çetelerin Alibekiroğlu konağında toplandıklarını Fransız Komutan Andre’ye ilettiğinde o gece çetelere karşı bir harekât planlanır. Alibekiroğlu konağı avlusunda yakılan büyük ateşin etrafında o geceki baskından habersiz ve nasıl hareket edeceklerini düşünen çetelerin bu durumundan faydalanan Fransız askerlerinin ani baskını ve yayılım ateşi sonucunda üç çete üyesi ile birlikte Alibekiroğlu şehit düşer. Konak Alibekiroğlu’nun şehit düşmesinden sonra da buğdayları öğüten ve ekmek pişirilen bir yer haline dönüştürülmüştü. Özellikle Fransızların fırın ve değirmenlere el koyması, halkın ekmek yapacak

¹⁵ Ali İşlek, a.g.e., s.70-71.

¹⁶ Ali İşlek, a.g.e., s.72.

¹⁷ Ali Neyzen Köken, “Osmaniye de Millî Mücadele Dönemi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2003, s.16.

unu bulamamasına neden olmuştu. Alibekiroğlu'nun adamları büyük caminin arkasındaki fırını ve değirmeni basıp oradaki değirmen taşlarını konağa kadar taşımışlar ve ekmek üretimi yapılarak ihtiyaçlar karşılanmıştır.”¹⁸

2.6. Palalı Süleyman

Ali İşlek'in çalışmasında Çardaklı Hasan Palalı Süleyman'ın şهادeti şöyle anlatılmıştır;¹⁹

“Çatışmalara ara verilen on beş günlük mütarekenin ardından belli belirsiz zamanlarda tek tük silah sesleri geliyordu. Zamanla güçlenmiş, mevcutlarımız artmış, kuvvetlenmiştik. Ateşkesin ardından cephe muharebeleri tekrar başlamıştı. Hırlağın Han'ı bölgesinde bulunan cephe Palalı Süleyman Ağa'nın çetesinin sorumluluğundaydı. Yüzden fazla çeteci Palalı Süleyman Ağa'nın emriyle eski camii mevkiinde bulunan Fransız askerlerini ateş altına almışlardı. Diğer taraftan şimdi camii olan eski kilisenin bulunduğu mevkiiden karşılık olarak tüfek bombasıyla Fransızlar mukavemet gösteriyorlardı. Bombalardan korunmak ve cepheyi korumak amacıyla emrimde bulunan otuz altı çeteci ile birlikte Hırlağın Han'ın batısındaki yıkık yapının çatısına mevzilendik. Palalı Süleyman bizi çatıda mevzilenmiş olarak gördüğünde, dönerek “ne duruyorsunuz, karşıya geçelim, sizde arkamdan gelin” dedi ve yolu geçerken vuruldu. Onun vurulduğunu gören çeteciler hep birden düşman mevzilerini ateşe boğdular. Baskın ateşi düşmanın ateşini kesmişti. Yola atlayan Çardaklı Ömer, Palalı Süleyman'ı kucaklayarak kaldırmaya çalıştıysa da yerinden kaldıramadı. Duvarda bulunan birkaç çeteci daha atladı ve birlikte şehidi mahalleye götürdüler. Cenazesi büyük bir kalabalıkla Çarşı Camii arkasında gözyaşları içinde defnedildi.”²⁰

Sonuç

İtilaf Devletleri'nin savaşta kaybettiklerini kazanma adına Mondros Mütarekesi ile başlayan işgal; İstanbul'da, İzmir'de, Musul'da, Çukurova'da kısacası en vahşi yüzüyle Anadolu'da kendisini göstermişti. İşgal kuvvetleri içinde bulunan Anadolu Ermeni ve Rumları da işgalleri trajediye ve katliamlara dönüştürüyordu. Tarihinde hiçbir zaman esareti kabullenmeyen Türk Milleti için bu durum kabul edilemezdi. Bu nedenle kadın, erkek, genç, yaşlı demeden eli silah tutan herkes vatanın kurtuluşu ve milletin istiklali için cepheye koşmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın henüz Adana'dan ayrılmadan önce işgallere karşı başlattığı direniş örgütlenmesi, Sivas Kongresi ile direnişin askeri kanatlarını ve organizasyonlarını oluşturması ve hayatlarını

¹⁸ Ali İşlek, a.g.e., s.74-75.

¹⁹ Ali İşlek, a.g.e., s.77.

²⁰ Ahmet Kılıç, *Osmaniye Çete Harbi*, Özdoğuş Matbaası, Osmaniye, 1976, s.29.

vatan ve millet için seve seve feda eden kahramanların fedakarlıkları birleşince başlatılan mücadele sonuçlarını vermeye başlamış, işgalcilerin işgali kendileri için bir kabusa dönüşmüştü.

Fransız kamuoyu, İngiliz politikalarından rahatsızlığı bir yana Fransa'nın kazanamayacağı bu savaşa son vermesi yönünde baskısını artırmaya başlamıştı. Baskılara dayanamayan Fransız hükümeti Dışişleri Eski Bakanı Franklin Bouillon'u barış görüşmeleri yapması için Haziran 1921'de Ankara'ya göndermişti. Mustafa Kemal Paşa'nın görüşme masasında Fransa'nın Misak-ı Millîyi tanınması konusundaki ısrarına karşı Mösyö Bouillon'un Sevr Anlaşması ısrarı görüşmelerin kesintiye uğramasına neden oluyordu.

Ancak Sakarya Mevzilerinde kazanılan zafer İtilaf Devletlerinin Anadolu siyasetini ters-yüz etmişti. Kazanılan zafer Fransa'nın Anadolu macerasında sonun geldiğinin habercisi gibiydi. Mösyö Bouillon'un Sevr Anlaşması ısrarının da bir anlamı kalmamıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın kararlı ve taviz vermez tutumu, Fransız Hükümeti'ni anlaşma masasına oturtmuş ve 20 Ekim 1921'de imzalan Ankara Anlaşması'yla Fransa güney cephesinde işgal ettiği toprakları boşaltmış, TBMM hükümeti de batılı devletler tarafından resmen tanınmıştır.

Anlaşma Osmaniye'de büyük bir sevinç yaratmış, tarihinin en kalabalık haliyle halk sokaklara dökülerek sevinç gösterileri yapmıştır. Çarşıdaki her dükkân ve her ev defne yaprakları, bayraklar, renkli halılar ve kilimlerle süslenmiş, kasabadan ayrılan Fransız Kuvvetleri istasyona kadar geçirilmiş, hatta istasyonda Fransız askerlere bir ziyafet verip, cirit oyunu gösterisiyle uğurlamışlardır. Türk birliklerinin de kasabaya girmesiyle coşku ve sevinç zirve yapmış, kurbanlar kesilmiş, dualarla, şükürlerle her asker büyük bir hasretle halk tarafından kucaklanmıştır.

Vatan, ancak onun için fedakârlık yapanların omuzunda yükselir. Osmaniye gibi vatanın her parçası başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere Yüzbaşı Tufan Bey, Üsteğmen Saim Bey, Divlimoğlu Hacı Efendi, Çete Onbaşısı Rahime Hatun, Gavur Ali, Çalık Mustafa, Alibekiroğlu Dede Efendi, Kara Fatma, Palalı Süleyman ve binlerce isimli kahramanın sayesinde düşman çizmelerine çiğnetilmemiş ve kadim Türk Milleti'nin yurdu olmuştur. Her karışı vatandaşın kanıyla sulanan bu aziz vatan ve Türk Milleti, hayatlarını seve seve feda eden kahramanlarına minnettardır.

Ruhları şad olsun.

Kaynakça

- Akbıyık, Y., *Millî Mücadelede Güney Cephesi (Maraş)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.
- Çamurdan, A.C., *Kurtuluş Savaşında Doğu Kilikya Olayları*, Adana, 1969.
- Çelik, K., *Millî Mücadele'de Adana ve Havalisi (1918-1922)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1999.
- Dalkır, R., *Yiğitlik Günleri*, TT Postası Matbaası, İstanbul, 1961.
- İşlek, Ali, "Millî Mücadele'de Osmaniye", Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2006.
- Kararımak, V., *Çukurova'nın Kurtuluşu*, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul, 1953.
- Kılıç, A., *Osmaniye Çete Harbi*, Özdoğuş Matbaası, Osmaniye, 1976.
- Köken, A.N., "Osmaniye de Millî Mücadele Dönemi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2003.
- Osman, T., *Kilikya Doğu Bölgesinde Milli Hareketler ve Kozan Sancağı ile Mülhakatının Kurtuluş Hatıraları*, Bahar Matbaası, Ankara, 1964.